5. Variëren op vorm

Gedifferentieerd uitdagend onderwijs kan op vele manieren worden vormgegeven. Zo kan de hele taak en/of hulp op maat betrekking hebben op één of meerdere lessen; kan dit door docent of door leerlingen zelf worden bepaald, kunnen weinig of juist veel opties worden aangeboden et cetera. In een schema in de TETT worden de belangrijkste dimensies weergegeven waarmee vervolgens bijna eindeloos kan worden gevarieerd.

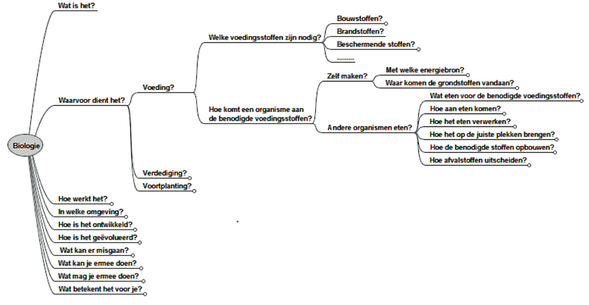
	Aspect	Eenvoudig → Complex		
Hele taak eerst	**Aard van de taak**	Eén perspectief Dominant	Meerdere perspectieven	(bijna) Alle perspectieven
	Omvang taak	Leerstof voor 1 les	Leerstof voor een lessenserie	+ Passend in een curriculumlijn
	Wie ontwerpt de taak?	Methode	Docent	Leerlingen & Docent
	Differentiatie in taken	Geen	Enkele opties	Gepersonaliseerd
	Product	Eenvoudig	Eenvoudig / Samenwerkend	Complex / Samenwerkend
Hulp op maat	**Aard van de hulp**	Inhoudelijk	Strategisch	+ Pedagogisch
	Omvang hulp	Veel	Beperkt	Weinig
	Wie bepaalt de hulp?	Docent	Docent & Leerling	Leerling
	Differentiatie in hulp	Zeer beperkt	Enkele mogelijkheden	Hulp gepersonaliseerd
	Bronnen	Methode	Methode en enkele andere infobronnen	Hoofdzakelijk andere infobronnen

6. Variëren op perspectief

Elk schoolvak kent zijn eigen manieren van denken en werken. Een bioloog stelt andere vragen dan een historicus of een wiskundige. Het is belangrijk dat leerlingen zich deze manieren denken en werken eigen maken. In de TETT zijn deze denk- en werkwijzen uitgewerkt in de vorm van perspectieven (brillen) die zowel docenten als leerlingen kunnen gebruiken voor het stellen van vragen en het ontwikkelen en toetsen van antwoorden. Met behulp van deze perspectieven kun je niet alleen gedifferentieerd uitdagend onderwijs binnen je eigen schoolvak verdiepen, maar kunnen ook interdisciplinaire projecten met collega's worden ontwikkeld.

Contact
De Leidse Aanpak voor Talentontwikkeling
Duivenbodestraat 11
2313 XS Leiden
+31 (0)71 5144801
info@deleidseaanpak.nl

Auteur
Prof. Dr. Ir. Fred Janssen (ICLON)

Deze brochure is onderdeel van de resultaten van het project Talent Education (Erasmusplus) – www.talenteducation.eu
Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie (mededeling) ligt uitsluitend bij de auteurs; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

www.talenteducation.eu/toolkitforteachers

TETT Talent Education Toolkit for Teachers

Nederlands

Practical Differentiation

TETT
Talent Education Toolkit for Teachers

Uit recent onderzoek in het voortgezet onderwijs blijkt dat een kwart van alle leerlingen aangeeft zich vaak te vervelen omdat het leeraanbod onvoldoende aansluit bij hun leerbehoefte. Bij begaafde leerlingen loopt dat percentage op tot 56%. Dit is de aanleiding voor het Erasmusplus project Talent Education, dat gericht is op het voorkomen of bestrijden van onderprestatie.

In het project Talent Eduation hebben leraren, wetenschappers en opleiders samengewerkt om nieuwe leermethodes te ontwikkelen aangepast op de leerbehoeften van diverse groepen kinderen en adolescenten.

De TETT is een gezamenlijke "toolkit" die leraren in staat stelt hun instructie op praktische wijze aan te passen aan de leerbehoefte van hun leerlingen.

De TETT omvat methodes, stappenplannen, lesvoorbeelden en handleidingen.

TETT omvat vier afzonderlijke toolkits:

- TETT **Design Thinking** voor basis en voortgezet onderwijs
- TETT **Practical Differentiation** voor het voortgezet onderwijs
- TETT **Metacognitive Skills** voor het basisonderwijs
- TETT **Challenging Young Children** voor voorschoolse educatie en kleuteronderwijs

www.talenteducation.eu/toolkitforteachers

Rekening houden met verschillen loont

Leerlingen die in dezelfde klas zitten zijn niet hetzelfde. Ze verschillen in niveau, voorkennis, interesse, doorzettingsvermogen, angst om te falen, et cetera. Het is daarom beter om leerlingen niet gelijk te behandelen en onderwijs af te stemmen op verschillen tussen leerlingen. Onderzoek laat zien dat dit de moeite loont. Onderwijs waarbij wordt afgestemd op verschillen leidt tot verhoging van motivatie en prestatie van alle leerlingen.

Ja, maar hoe geef je dit praktisch vorm?

Afstemmen op verschillen is wel makkelijker gezegd dan gedaan. Als leraar zie je doorgaans 150 leerlingen per dag voorbijkomen die je allemaal maar twee of drie keer in de week ziet. Bovendien heb je voor, tijdens en na de les weinig tijd beschikbaar om echt rekening te houden met die verschillen. Dit betekent dat een differentiatieaanpak niet alleen het leren van alle leerlingen moet bevorderen, maar ook moet zijn afgestemd op de mogelijkheden van de docent in een reguliere klassituatie.

Criteria waaraan een differentiatieaanpak moet voldoen:
- Alle leerlingen positief motiveren en effectief laten leren.
- Praktisch bruikbaar voor de leraar

Leraren beschouwen een nieuwe aanpak pas als zinvol als duidelijk is hoe idealen kunnen worden vertaald naar de praktijk, gelijktijdig andere belangrijke doelen kunnen worden gerealiseerd (zoals het behouden van orde, stof op tijd af te krijgen, et cetera) en dat dit bereikt kan worden zonder veel extra tijd en middelen. In de TETT wordt daarom een toolkit voor differentiatie gepresenteerd die zowel aansluit bij wat bekend is over gemotiveerd en effectief leren als praktisch bruikbaar is voor de leraren.

Differentiatie: Basis en Verdieping

We onderscheiden een basistoolkit en een verdiepende toolkit die ieder drie stappen omvat. Met behulp van de basistoolkit kun je praktisch gedifferentieerde lessen maken door eenvoudig *omdraaien* en *weglaten* van bestaande lesonderdelen. De verdiepende toolkit maakt het mogelijk je gedifferentieerde onderwijsrepertoire blijvend uit te breiden.

Basis toolkit
- Omdraaien
- Weglaten
- Checken

Verdiepende toolkit
- Ambiëren
- Varieren op vorm
- Varieren op perspectief

Basistoolkit

1. Omdraaien: Hele taak eerst

Veel onderwijs start met uitleg van de nieuwe leerstof, gevolgd door eenvoudigere kleinere opdrachten (deeltaken) en eindigend met moeilijkere opdrachten (hele taken) die vaak ook als interessanter en relevanter door leerlingen worden ervaren. Wij stellen nu voor het onderwijs te laten starten met de introductie van een dergelijke motiverende hele taak (omdraaien). Deze taak vormt de rode draad in het onderwijs.

2. Weglaten: Hulp op maat

Vervolgens kan alles wat normaal in de les wordt aangeboden, zoals uitleg en deeltaken, worden beschouwd als hulp voor het maken van deze hele taak. Sommige leerlingen hebben veel hulp nodig andere veel minder. Leerlingen krijgen de hulp aangeboden die ze nodig hebben (hulp op maat) en de overige hulp wordt weggelaten.

Lesvoorbeeld

Biologie: een les over het oor

Voor
De docent legt eerst de nieuwe leerstof uit over de bouw en werking van het oor. Vervolgens gaan leerlingen deeltaken maken behorend bij de stof. Ter afsluiting van de les geeft de docent nog het voorbeeld van de 'piep in het oor' en stelt hij leerlingen de vraag of Vincent van Gogh beter of slechter zou horen nadat dat hij zijn oorschelp had afgesneden.
Na omdraaien en weglaten
Hele taak eerst De docent start de les over het oor met de introductie van Vincent en zijn afgesneden oor en vraagt leerlingen twee minuten kort te overleggen of hij beter of slechter zal horen en waarom? *Hulp op maat* Leerlingen kunnen na de introductie van Vincent kiezen. Ze kunnen meteen met deze taak aan de slag gaan met alleen het schema over het oor uit het schoolboek als hulp. Daarbij moeten ze alle termen uit het schema gebruiken bij de beantwoording van de vraag. Maar ze kunnen ook eerst luisteren naar de uitleg van de docent over de bouw van het oor alvorens met de Vincent opdracht aan de slag te gaan.

meer lesvoorbeelden op TETT:

www.talenteducation.eu/toolkitforteachers/practicaldifferentiation

3. Checken

Je hebt nu regulier onderwijs via omdraaien en weglaten omgebouwd tot gedifferentieerd onderwijs. Om te bepalen of het ontworpen of al gegeven onderwijs effectief gedifferentieerd is uitgewerkt hebben we een aantal criteria geformuleerd als vragen. Je kan deze vragen zelf even doorlopen nadat je les(-sen) hebt ontworpen en op basis daarvan je ontwerp waar nodig nog bijstellen. Maar je kan ook af en toe leerlingen na afloop van je onderwijs de vragen laten beantwoorden.

Effectiviteitscriteria		Criterium in vraagvorm	Check
Gelegenheid	Doelgericht	Heb je geoefend wat je uiteindelijk moet kunnen?	
	Duidelijk	Wist je wat er van je verwacht werd?	
Willen	Interesse	Vond je het interessant?	
	Succesverwachting	Had je het gevoel dat het je wel zou lukken?	
Kunnen	Uitdagend	Was het niet te moeilijk of te gemakkelijk voor je?	
	Feedback	Kreeg je informatieve feedback als je dat nodig had?	
Vertrouwen	Respect, begrip, zorg	Voelde je je serieus genomen?	
	Autonomie	Had je keuzevrijheid? Voelde je je in controle?	

Verdiepende toolkit

4. Ambiëren: Je leerrepertoire uitbreiden

Regulier onderwijs ombouwen door omdraaien en weglaten is een manier van denken over onderwijs waarop je eindeloos kan variëren en waarmee je je onderwijsrepertoire blijvend kan uitbreiden. Om als leraar je eigen leerroute daarvoor uit te stippelen moet je weten wat je nu al doet en waarom je dat zo doet. Op basis hiervan kun je dan stapsgewijs je repertoire uitbreiden telkens voortbouwend op wat je al wil en kan. De TETT Praktische Differentiatie laat hiervoor praktische modellen zien.

Doelsysteem van Ilse (voorbeeld)

